

کابینه محلل

۱۱ بهمن ۱۳۹۳ ساعت ۱۷:۵۴

روز ۱۱ بهمن ۱۳۴۳ کابینه امیرعباس هویدا از مجلس شورای ملی رأی اعتماد گرفت. این رویداد ۱۰ روز پس از ترور حسنعلی منصور نخست وزیر پیشین، ۵ روز پس از مرگ وی و انتصاب هویدا توسط شاه به نخست وزیری و ۴ روز پس از معرفی کابینه او به شاه و مجلس، صورت گرفت.

روز ۱۱ بهمن ۱۳۴۳ کابینه امیرعباس هویدا از مجلس شورای ملی رأی اعتماد گرفت. این رویداد ۱۰ روز پس از ترور حسنعلی منصور نخست وزیر پیشین، ۵ روز پس از مرگ وی و انتصاب هویدا توسط شاه به نخست وزیری و ۴ روز پس از معرفی کابینه او به شاه و مجلس، صورت گرفت.

امیرعباس هویدا در شرایطی فرمان نخست‌وزیری گرفت که حتی در بایگانی دربار پهلوی، به علت التهابات موجود، تاریخ رونوشت این فرمان را هفتم دی ماه ۱۳۴۳ ثبت کرده اند. یعنی یک ماه قبل از تاریخ واقعی فرمان نخست‌وزیری او. طبیعی است که اگر این ثبت تاریخی را ناشی از اشتباه ثبات دفتر مخصوص شاهنشاهی، آن هم به علت شرایط بحرانی آن روزگار ندانیم، می‌بایست به تحلیل‌هایی روی آوریم که ممکن است ما را در این راه به طریق اشتباه رهنمون گردد. در حالی که حسنعلی منصور در بیمارستان پارس که تحت ریاست منوچهر شاهقلی، هم مسلک بهائی هویدا بود، با مرگ دست و پنجه نرم می‌کرد، امیرعباس هویدا بنا بر فرمان شفاهی محمدرضا پهلوی، به عنوان کفیل نخست‌وزیر، به اداره امور مشغول بود و در همین حال در بعضی از محافل سیاسی که به کانون قدرت نزدیک بودند، گفته می‌شد:

«با وجودی که حال آقای منصور رو به بهبود است ولی دیگر از ایشان کاری برای یکی دو ماه آینده ساخته نیست و ممکن است کمی که حالشان بهبود یابد، برای معالجه کامل به یکی از کشورهای خارج که بیش از همه آمریکا است، اعزام شوند و دولت فعلی به ریاست امیرعباس هویدا به عنوان کفیل نخست‌وزیر به خدمت خود ادامه دهد و به این ترتیب، فعلاً موضوع تغییر دولت در میان نیست.»

مدت کوتاهی قبل از اینکه حسنعلی منصور در بهارستان با گلوله‌های شهید محمدبخارایی از پای درافتاد، این موضوع مطرح می‌شد که ممکن است دولت او دستخوش تغییر قرار گیرد، که با کشته شدن او، این تغییر عملی شد و امیرعباس هویدا که نزدیک به دو دهه با او سابقه همکاری و دوستی داشت، به جای او نشست.

هویدا از روزی که حسنعلی منصور راهی بیمارستان شد، بخوبی می‌دانست که در صورت مرگ منصور، تشکیل کابینه جدید به او محوّل خواهد شد. امیرعباس هویدا، نخست‌وزیر کابینه‌ای بود که حسنعلی منصور آن را تشکیل داده بود و دستخوش هیچ تغییری نشد. حتی وزارت دارایی را که وزیر آن، نخست‌وزیر شده بود برای مدتی، خودش سرپرستی می‌کرد.

هویدا آخرین دبیرکل حزب ایران‌نوین

امیرعباس هویدا، چهارمین و آخرین دبیرکل حزب ایران‌نوین، فرزند میرزا حبیب‌الله عین‌الملک و افسرالملوک در اواخر سال ۱۲۹۸ در تهران متولد شد. پدر و پدربزرگش از بهائیان بنام بودند. عین‌الملک هویدا، عضو وزارتخارج و مدت‌ها مأمور خدمت در دمشق و بیروت بود. به همین خاطر دوران کودکی و نوجوانی هویدا نیز در دمشق و بیروت گذشت. هویدا در بیروت به مدرسه فرانسوی‌ها رفت و در سال ۱۳۱۶ فارغ‌التحصیل شد. مدت کوتاهی بعد برای ادامه تحصیل و زندگی راهی فرانسه و سپس انگلستان شد. ولی پس از حدود نه ماه و در حالی که روابط سیاسی ایران و فرانسه تیره شده بود، ناگزیر به بروکسل رفت و در دانشگاه آزاد آن شهر در رشته علوم سیاسی ثبت نام کرد و پس از سه سال لیسانس گرفت. هویدا پس از حدود شش سال تحصیل و اقامت در کشورهای مختلف اروپایی در بیست‌ویکم دی ۱۳۲۱ به ایران بازگشت و از وزارت امور خارجه تقاضای شغل و کار کرد و با نفوذ انوشیروان سپهبدی، شوهرخاله‌اش، تقاضای او پذیرفته شد و از دوازدهم شهریور ۱۳۲۲ با پایه سه و حداقل حقوق آن در سمت «کارمند دفتر وزارت» وزارت امور خارجه کار خود را آغاز کرد. هویدا پس از مدتی کوتاه و در اول مهر ۱۳۲۲ به خدمت نظام رفت و در دانشکده افسری در رشته توپخانه خدمتش را زیر نظر نعمت‌الله نصیری آغاز نمود. در اول مهر ۱۳۲۳ بار دیگر به وزارت امور خارجه بازگشت و پس از مدتی فعالیت در اداره اطلاعات، در دوازدهم بهمن ۱۳۲۳ به اداره سوم سیاسی آن وزارتخانه منتقل و در اول مرداد ۱۳۲۴ هم به عنوان وابسته سفارت ایران راهی پاریس شد. چند ماه پس از آن بود که نام او به اتفاق دوست نزدیکش حسنعلی منصور در ماجرای قاچاق ارز بر سر زبان‌ها افتاد. مدت کوتاهی بعد در اول آبان ۱۳۲۵ هویدا به عنوان کارمند اداره حفاظت منافع ایران در آلمان منصوب گردید.

هویدا پس از مدتی با پا در میانی عبدالله انتظام، کنسول ایران در اشتوتگارت شد. در اسفند ۱۳۲۹ که عبدالله انتظام در کابینه حسین علاء وزیر امور خارجه شد، هویدا هم به تهران بازگشت و منشی مخصوص او گردید. با نخست‌وزیر شدن دکتر مصدق و انتصاب باقر کاظمی به وزارت امور خارجه، هویدا به معاونت اداره سوم سیاسی آن وزارت خانه منصوب شد. مدت کوتاهی بعد و در بیست‌ونهم مهر ۱۳۳۰ مأمور خدمت در کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل در ژنو شد و بیش از پنج سال در این کمیساریا در ژنو باقی ماند. در سیزدهم اسفند ۱۳۳۵ بنا به خواسته رجبعلی منصور (پدر حسنعلی منصور، دوست دیرین هویدا) که سفیر ایران در ترکیه بود، هویدا به عنوان رایزن سفیر به آنکارا رفت. در اواخر سال ۱۳۳۶ که عبدالله انتظام مدیرعامل شرکت ملی نفت ایران شد، هویدا را با خود به آن شرکت برده و تا هنگام حضور در کابینه حسنعلی منصور در اواخر سال ۱۳۴۲، از سوی وزارت امور خارجه مأمور خدمت در شرکت ملی نفت ایران باقی ماند. با انتصاب حسنعلی منصور به مقام نخست‌وزیر در هفدهم اسفند ۱۳۴۲ هویدا هم به عنوان وزیر دارایی وارد کابینه او شد که شرکت ملی نفت از زیر مجموعه‌های آن وزارتخانه بود.

هویدا که از مؤسسان کانون مترقی و حزب ایران‌نویین بود و در هر دو تشکل قائم‌مقام حسنعلی منصور به شمار می‌رفت، در مقام وزیر دارایی هم مدتی قائم‌مقام این حزب باقی ماند و سپس جای خود را به عطاءالله خسروانی سپرد. پس از ترور منصور در اول بهمن ۱۳۴۳، هویدا از سوی شاه مأمور تشکیل دولت شد و در حالی که بسیاری تصور می‌کردند عمر دولت او چندان پایا نخواهد شد، تا شانزدهم مرداد ۱۳۵۶ نخست‌وزیر بود. در دوره نخست‌وزیری او وابستگی ایران به بلوک غرب و آمریکا تکمیل شد و با گرایش شتاب‌آلود شاه به سوی استبداد، حکومت رعب و وحشتی کم‌نظیر، توأم با فساد بی‌سابقه در ایران حاکم گردید.

پدر و پدربزرگ هویدا از بهائیان بنام و از نزدیکان میرزا حسینعلی بها و عباس افندی بودند و در دوران نخست‌وزیری او بهائیان در شئون مختلف کشور رسوخ و نفوذ کردند. با این حال او خود را بهایی نمی‌دانست و بیشتر راغب بود فردی لاییک شناخته شود. او عضو لژهای فراماسونری بود و بیشتر اعضای دولت او هم فراماسون بودند. هویدا در دی ۱۳۵۳ کلالی را از دبیرکلی حزب ایران‌نویین (البته با متقاعد ساختن شاه) کنار نهاد و خود دبیرکل این حزب شد. با انحلال احزاب چندگانه و تأسیس حزب رستاخیز در یازدهم اسفند ۱۳۵۳ باز هم هویدا با حفظ مقام نخست‌وزیری، به عنوان اولین دبیرکل حزب رستاخیز منصوب شد. هویدا در کنگره دوم حزب رستاخیز در آبان ۱۳۵۵ دبیرکلی را به جمشید آموزگار سپرد و نهایتاً در شانزدهم مرداد ۱۳۵۶ هم از مقام نخست‌وزیری برکنار شد تا رقیب دیرینه‌اش آموزگار به جای او بنشیند. هویدا مدت کوتاهی بعد و در حالی که تحولات انقلابی مردم ایران در حال گسترش بود، به جای اسدالله علم که سخت بیمار بود، به وزارت دربار منصوب شد و در این سمت بود که با اشاره شاه و به دستور او اعضای دفتر مطبوعاتی‌اش مقاله‌گذاری «ایران و استعمار سرخ و سیاه» را با نام نویسنده‌ای موهوم (احمد رشیدی‌مطلق) نوشتند. مقاله در هفدهم دی ۱۳۵۶ در روزنامه اطلاعات منتشر شد و به سرعت طوفانی بر ضد رژیم بر پا ساخت. هویدا در شهریور ۱۳۵۷ از وزارت دربار عزل و جای خود را به علی‌قلی اردلان سپرد. به دنبال گسترش ناآرامی‌های سیاسی و انقلابی و به هدف کندتر ساختن دامنه مخالفت‌ها در آبان ۱۳۵۷ به دستور شاه دستگیر و در مهمانخانه ساواک در منطقه شیان تهران زندانی شد و تا پایان کار قطعی رژیم پهلوی کماکان در زندان بود. با پیروزی انقلاب اسلامی به بازداشتگاه نظام انقلابی جدید منتقل شد و توسط آیت‌الله صادق خلخالی محاکمه و به مرگ محکوم شد و این حکم در هجدهم فروردین ۱۳۵۷ بلافاصله به اجرا درآمد.

منابع :

سه حزب مردم، ملیون و ایران‌نویین، مظفر شاهدهی، موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی، بهار ۱۳۸۷

قصه هویدا، ابراهیم ذوالفقاری، موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی، بهار ۱۳۸۶

فساد در کابینه هویدا

سند زیر نمونه ای از اسناد ساواک در مورد فساد در کابینه هویدا است :

خیلی محرمانه

طبقه بندی حفاظتی

درجه فوریت

گزارش خبر

۷ - منبع : ۱۵۰۸ ۸ - منشأ : ۹ - تاریخ وقوع : اخیرا ۱۰ - تاریخ رسیدن خبر به منبع : ۴۷ / ۱۲ / ۵ ۱۱ - تاریخ رسیدن خبر بر هر عملیات محل : ۷ / ۱۲ / ۵ ۱۲ - ملاحظات حفاظتی :	نسخه شماره از ۱ - به : ۳۳۳ ۲ - از : ۵۰۳ ۳ - شماره گزارش : ۴۴۴۲۹ / ۲۰ / ۵ ۴ - تاریخ گزارش : ۴۷ / ۱۲ / ۵ ۵ - پیوست : ۶ - گیرندگان خبر :
--	---

موضوع / پیرو :

وزارت پست و تلگراف

اخیرا در افواه شایع شده است که دولت آقای هویدا بقدری آلوده به فساد و زردی شده به بالاخره روزی رسوا خواهد شد و معلوم نیست روی چه اصل شاهنشاه اریامهر عذر آقای هویدا رانمیخواهند تا مردم از این وضع نابسامانی که در دستگاه دولت بوجود آمده راحت و از طرفی .. بگفته میشود تاکنون هیچ عمل مثبت و قابل توجهی هم انجام نداد است.

(ضرابخانه)

در ساعت ۱۴:۴۵ مورخ ۱۳۰۶/۱۲/۵
ببخش ۴۴۴۲۹ واصل گردید

وزارتخانه ها

نسخه ۱۵۰۸

ل. ج. ن.

خیلی محرمانه

از : ۲۰ هـ تاریخ : ۴۷ / ۱۲ / ۵

به : ۳۲۲ شماره : ۴۴۴۲۹ / ۲۰ هـ ۵

موضوع : وزارت پست و تلگراف

اخيراً در افواه شایع شده است که دولت آقای هویدا به قدری آلوده به فساد و دزدی شده که بالاخره روزی رسوا خواهد شد و معلوم نیست روی چه اصل شاهنشاه آریامهر عذر آقای هویدا را نمی‌خواهند تا مردم از این وضع نابسامانی که در دستگاه دولت بوجود آمده راحت و از طرفی هم گفته می‌شود تاکنون هیچ عمل مثبت و قابل توجهی هم انجام نداده است.

منبع: موسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۹۴۴۸/مجلل-کابینه/>